

Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΑΡΝΗΣΗΣ (του Μιχάλη Θεοδοσιάδη)

Είναι πραγματικά πολύπλοκο, ακόμη και τώρα, να προσδιορίσει κανείς τι πραγματικά συνέβη στην Ευρώπη την άνοιξη του 2010. Τις ημέρες εκείνες, μόλις ενάμιση χρόνο από τον σεισμό του Δεκέμβρη στην Ελλάδα, σηματοδοτείται όχι μόνο το τέλος μιας παλιάς και η αρχή μιας νέας εποχής για τους πληθυσμούς της γηραιάς Ηπείρου, αλλά και το ξέσπασμα μιας αλυσιδωτής έκρηξης, η οποία δεν φαίνεται να έχει ξεπεραστεί, παρά τις συνεχόμενες και απελπισμένες προσπάθειες. Η κατάρρευση της Lehman Brothers το 2008 στις ΗΠΑ, καθώς και η μετάδοση στον υπόλοιπο κόσμο μιας τιτάνιας οικονομικής κρίσης που ακολούθησε (ως αποτέλεσμα σαφών πολιτικών επιλογών και σπέκουλας) εξέθεσαν ανεπανόρθωτα τη σαθρότητα του Ευρωπαϊκού οικοδομήματος, κάτι που κανένα άλλο γεγονός δεν θα μπορούσε να είχε κάνει. Δεν είναι, όμως, μόνο το τεχνητό έλλειμμα που κατέστρεψε ολοκληρωτικά τις επιχειρήσεις, χωρίς ελπίδα για ανάκαμψη ή ανασυγκρότηση (γεγονός που καμία χρηματοπιστωτική κρίση δεν είχε ποτέ πετύχει), μήτε η ανεργία και η μαζική μετανάστευση που οδήγησαν σε τριβές και ρατσισμό.

Η έκρηξη του Δεκέμβρη, που λίγο έλειψε να εξαπλωθεί και σε άλλες χώρες της Δύσης, δεν θα μπορούσε να καταστεί καλοδεχούμενη από κανέναν φορέα άσκησης εξουσίας, θέτοντας παράλληλα τις πρώτες βάσεις για την οριστική διάλυση κάθε υποτιθέμενου δεσμού μεταξύ Ελλάδας και Ευρώπης. Το πολιτικό περιεχόμενο της εξέγερσης αυτής, με άλλα λόγια, είχε επαρκώς απογυμνώσει την πρόσοψη του εκχυδαϊσμένου δυτικού κοινωνικο-

πολιτικού παραδείγματος, αποκαλύπτοντας την πραγματική του εσωτερική πτυχή, θέτοντας τα πρώτα ερωτηματικά στην αξιακή κοινωνική αποσύνθεση του ιδεατού ψευδοκόσμου της μετα-σπάνης εποχής, πράγμα που καμία πολιτική ηγεσία και κανένα γραφειοκρατικό όργανο (δημοσιογραφικό ή διοικητικό) δεν θα μπορούσε να καλοδεχθεί, αντί να στραφεί εναντίον του, επιδιώκοντας την παραδειγματική τιμωρία ενός λαού που αντιπροσώπευε συμβολικά τούτη την εκρηκτική απόρριψη.

Η άνοιξη του 2010 δεν μπορεί να ερμηνευθεί μόνο ως η αφετηρία μιας παραδειγματικής τιμωρίας για τούτο τον λαό, ώστε μέσα από επανειλημμένη δυσφήμιση και λοιδορία, να συνδεθεί κάθε πολιτική πρωτοβουλία και κάθε απόρριψη του καζίνου χρηματοπιστωτικοποίησης με την ανευθυνότητα και τον υποτιθέμενο παρασιτισμό της νεοελληνικής κουλτούρας. Όσο και αν αυτή η τοποθέτηση αξίζει να συζητηθεί στη δεδομένη αυτή στιγμή, θα μπορούσαμε εξίσου να αναγνωρίσουμε και μια άλλη πτυχή του ζητήματος, αυτή που ούτε λίγο ούτε πολύ μας διαβεβαιώνει ότι η θλιβερή εκείνη άνοιξη σηματοδοτεί την πρώτη ρήξη μεταξύ Ελλάδας και Ευρώπης (με τη δεύτερη να αποτελεί πρωτεργάτη της σύγκρουσης), αντανακλώντας το ευρύτερο πεδίο ανταγωνισμού μεταξύ εθνών-κρατών που αναζητούν την χαμένη τους ταυτότητα, όντας υποχείρια ενός οργανισμού που αποσκοπεί και μόνο στη δημιουργία χρήματος μέσω του χρήματος, και στην άρση κάθε τοπικού φράγματος ως εμπόδιο στην ενοποίηση του ίδιου του πλούτου, που οδήγησε και στη συνένωση όλων των κρατικών εξουσιών, δημιουργώντας έτσι το νέο Ευρωπαϊκό Λεβιάθαν. Δεν θα μπορούσε φυσικά τούτη η υπερδομή να λάβει σάρκα και οστά δίχως την ελεύθερη εξάπλωση και τη διακίνηση κεφαλαίων, μαζί και εργατικού δυναμικού (κάτι που, φυσικά, προαπαιτεί και εξάλειψη κάθε συνοριακού αλλά και ταυτοτικού παράγοντα). Έτσι λοιπόν, το γνωστό αξίωμα του Σπινόζα [1] «*δύο ή περισσότερα πράγματα διακρίνονται μεταξύ τους ή από τη διαφορετικότητα των κατηγορημάτων των υποστάσεων ή από τη διαφορετικότητα των επηρεασμών τους*» θα μπορούσε κάλλιστα να αντικατοπτρίζει τη στάση ορισμένων πολιτικών ηγετών όχι μόνο των βασικών χωρών/δανειστών αλλά και της Ευρωπαϊκής

περιφέρειας. Οι συνεχόμενες αρνητικές εξαγγελίες της Ιρλανδικής πολιτικής ηγεσίας, καθώς και της Πορτογαλικής και της Ισπανικής, μετά τη νίκη της Ελληνικής αριστεράς τον Γενάρη του 2015, δεν αντανakλούν μονάχα την οικονομική πτυχή του ζητήματος, δηλαδή την αμφιλεγόμενη σχέση μεταξύ δανειστή και δανειζόμενου (με τον δεύτερο, αναμφισβήτητα, να βρίσκεται μια βαθμίδα πιο κάτω στη διαπραγματευτική θέση), μήτε πρέπει να περιοριστούν σε κάποιου είδους επιφανειακή προσέγγιση περί αποφυγής ανάληψης πολιτικού κόστους και παραδοχής λαθών από μέρος των συντηρητικών γραφειοκρατιών, think tanks και διακρατικών οργανισμών (όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο). Συνάμα εντάσσονται και εντός μιας ευρείας προσπάθειας επαναπροσδιορισμού του χαμένου εμείς, σε αντιδιαστολή με τον παράγοντα «οι άλλοι», όπου σε τούτη την περίπτωση αυτοί οι «άλλοι» δεν ήταν παρά οι ανεπίδεκτοι μαθήσεως Έλληνες, δεδομένου ότι το έδαφος για τούτη τη διαφοροποίηση είχε ήδη ανοίξει, μετά τον Μάη του 2010 και την είσοδο της χώρας στο πρόγραμμα του ΜοU. Με άλλα λόγια, αυτός ο παράγοντας διάκρισης τί άλλο εκφράζει περισσότερο αν όχι την ανάγκη διαφοροποίησης από το πολτοποιημένο και άχρωμο σύνολο, αποδίδοντας μια νέα υπόσταση για το στοιχείο που θα έπρεπε να παίξει τον ρόλο του (φυσικά αξιοπαθούντα) παρία, έναντι αυτού που (δήθεν) προοδεύει μέσα από την καθημερινή αφοσίωση στην παραγωγή και την κερδοφορία; Άλλωστε (όπως θα έλεγε και ο Carl Schmitt [2]) ουδέποτε οι γραφειοκρατικές πολιτικές μπόρεσαν να επιβιώσουν, δίχως την ανάγκη κατασκευής του ίδιου πάντα διπόλου – φίλος και εχθρός.

Αυτή η εικόνα της αποσύνθεσης, αν και χαρακτηριστικό όλης της μεταπολεμικής Ευρώπης, κατέστη απλά πιο ορατή από το 2010 και έπειτα σε σχέση με πριν. Τα τελευταία απομεινάρια της ψευδο-αλληλεγγύης μεταξύ των λαών της Ευρώπης εξατμίζονται μαζί με τη συνεχιζόμενη διασπορά ρατσιστικών στερεοτύπων στον Ευρωπαϊκό Τύπο, που στόχο είχαν, αν μη τι άλλο, να υπηρετήσουν πολιτικές οι οποίες προωθούσαν διάχυτες έχθρες και αλληλοσυγκρουόμενες εθνικές αξιώσεις μεταξύ Ελλήνων και λοιπών Ευρωπαίων. Κι ενώ έχουν ήδη περάσει έξι χρόνια από τον πρώτο

σεισμό που έθεσε σε δοκιμασία τις βάσεις της Ευρωπαϊκής αλληλεγγύης, αυτό που εξακολουθεί να διαρρηγνύει το κέλυφος του κοινωνικού και πολιτικού βίου είναι η ίδια ατμόσφαιρα τριβής και σύγχυσης, τη στιγμή που ο Ελληνικός λαός στιγματίζεται σαν απόβρασμα της γης (όπως πολύ συχνά, έμμεσα είτε άμεσα υπονοούν οι ευρείας κυκλοφορίας φυλλάδες της Γερμανικής BILD και της Βρετανικής Daily Mail καθώς άλλα παρόμοια δημοσιογραφικά όργανα) που – δήθεν – ζει εις βάρος των υπόλοιπων Ευρωπαίων, και, ως εκ τούτου, του αξίζει να υποφέρει, όντας ανίκανος να σταθεί στα πόδια του. Είναι, φυσικά, αναμενόμενο η Ελληνική κοινωνία να μην μπορεί να συνειδητοποιήσει ότι ο γάμος αυτός – μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ελλάδας – ήταν από την πρώτη του στιγμή ατυχής. Διότι η ίδια η Ελληνική κοινωνία είχε για τα καλά επενδύσει για πάνω από τρεις δεκαετίες στο Ευρωπαϊκό όραμα και τον σχιζοφρενικό φιλοδυτικισμό: σχιζοφρενικό, ακριβώς διότι ενώ φαντασιώνεται τον εαυτό της ως αναπόσπαστο κομμάτι του Δυτικού αναπτυγμένου κόσμου, την ίδια στιγμή ενστερνίζεται έναν ιδιόμορφο πολιτισμικό πολυμορφικό οριενταλισμό, υιοθετώντας παράλληλα την εθνικιστική αντιδυτική αυτοθυματοποίηση του παρία, ακριβώς λόγω του ότι το Ελληνικό κράτος ουδέποτε υπήρξε κυρίαρχο, ακόμα και από τα πρώτα χρόνια της ίδρυσής του. Ίσως αυτό να εξηγεί και το γεγονός ότι μεγάλη μερίδα της Ελληνικού πληθυσμού αποφεύγει να συγκρουστεί έμπρακτα με το Ευρωπαϊκό οικοδόμημα, ασχέτως και αν αυτό έχει ήδη στραφεί εναντίον του εδώ και πέντε χρόνια (ίσως και παραπάνω). Φυσικά, όπως και κάθε γάμος που διαλύεται – ή όπως και κάθε δυσάρεστο γεγονός – συνοδεύεται, συνήθως, από το πρωταρχικό συναίσθημα της *άρνησης*, όπου η μία από τις δύο πλευρές αποφεύγει εσκεμμένα να συνειδητοποιήσει την τραγικότητα της πράξης αυτής, επιδιώκοντας πάση θυσία την επανένωση, που πολλές φορές είναι μάταιη. Έτσι ακριβώς και στην περίπτωση της Ελληνικής κοινωνίας: η *άρνηση* υπερισχύει της *συνειδητοποίησης*, με την πλειοψηφία να μην θέλει να αναγνωρίσει ότι ο γάμος αυτός μετρά τα δικά του συντρίμια.

Πίνακας: Pablo Picasso ~ Girl before a mirror

Παρότι, λοιπόν, η πρώτη ρήξη (στη γλώσσα της εγχώριας αριστεράς) έλαβε χώρα το 2010, με κύριο υποκινητή τους λαούς του Ευρωπαϊκού βορρά έναντι της Ελλάδας, οι πρώτες ρωγμές (όχι, ωστόσο, ικανές ώστε να τροφοδοτήσουν οριστική σύγκρουση) εκ των έσω (αυτή τη φορά) εμφανίζονται κατά τη στιγμή που συντελείται η νίκη της αριστεράς τον Γενάρη του 2015, αν και θα ήταν ορθότερο να λέγαμε ότι είχαν ήδη κάνει την εμφάνισή τους κατά τη διάρκεια του 2012 (ίσως και πιο πριν), από τον Φλεβάρη του ίδιου έτους μέχρι και την κατάρρευση των εκφυλισμένων σοσιαλδημοκρατικών παρατάξεων στις εκλογές του Μαΐου και Ιουνίου, όπου η αριστερά αναδείχθηκε δεύτερη δύναμη. Στη συνέχεια, η «δεξιά μνημονιακή παρένθεση» που έκλεισε οριστικά στις αρχές του 2015, δεν υπήρξε τίποτα περισσότερο από μια αποτυχημένη προσπάθεια να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ των δύο αυτών πλευρών, καθυστερώντας απλά αυτό που είχε ήδη

ξεκινήσει μόλις δύομιση χρόνια πριν. Στην ουσία, η αριστερή νίκη δεν αποτελούσε τίποτα περισσότερο παρά γέννημα θρέμμα αυτής της μεταβατικής περιόδου, του μουδιάσματος, δηλαδή, της άρνησης, της ανάθεσης και της δημοκρατικής ήττας (ήττα, διότι η ευκαιρία να αναδειχθεί ένα πραγματικά δημόσιο πεδίο κατά τη διάρκεια των κινητοποιήσεων το καλοκαίρι του 2011 χάθηκε οριστικά, ακριβώς λόγω του ότι οι συνελεύσεις στις πλατείες χρησιμοποιήθηκαν ως μέσο – κυρίως για τις δυνάμεις της αριστεράς, για να επενδύσουν στη γνωστή στείρα «αντιμνημονιακή» ρητορική – παρά ως αυτοσκοπός). Η άρνηση αυτή αντανακλάται μέσα από την τακτική της κυβερνητικής ρητορικής, η οποία αναμφίβολα γνώρισε ευρεία αποδοχή κατά την περίοδο 2012-2014 (όντας τότε ακόμα στην «αντιπολίτευση»), ακολουθώντας τη γραμμή μιας ήπιας εναντίωσης στα διακρατικά όργανα εξουσίας που είχαν μετατρέψει την χώρα ολόκληρη σε αποικία χρέους: έχοντας ενστερνιστεί μέρος του αντι-ευρωπαϊκού εγχώριου αριστερισμού, αλλά την ίδια στιγμή όντας σε πλήρη ευθυγράμμιση με τον στείρο φιλοευρωπαϊσμό της ανανεωτικής αριστεράς, απορρίπτει τη συνέχεια των προηγούμενων αποικιοκρατικού τύπου πολιτικών, αλλά δίχως να υιοθετεί, έστω και στο ελάχιστο, πρόγραμμα σύγκρουσης. Ηγείται, έτσι, μιας αμφίβολης προσπάθειας, αυτής της «επαναδιαπραγμάτευσης των συμφωνηθέντων», αμφίβολη διότι καμία προσπάθεια επανασύνδεσης ενός διαλυμένου γάμου δεν είναι σίγουρο ότι θα πετύχει, ιδίως τη στιγμή που η ισχυρή πλευρά έχει οριστικοποιήσει τη στάση της, και η άλλη ενώ γνωρίζει ότι δεν υπάρχει δρόμος επιστροφής, απλά κρύβει το κεφάλι της στην άμμο.

Είναι πραγματικά αδύνατο να προδικάσει κανείς την εξέλιξη και την έκβαση των γεγονότων – αν δηλαδή η άρνηση θα δώσει τη θέση της στη συνειδητοποίηση (όπως συνέβη στα αντι-αποικιοκρατικά κινήματα της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας), και ποιοί όροι θα τεθούν στο μετέπειτα, κατόπιν δηλαδή απομάκρυνσης της χώρας από την «Ευρωπαϊκή οικογένεια» -, ιδίως τη στιγμή που η εξουσία έχει ουσιαστικά δραπετεύσει από την ίδια την πολιτική δράση. Όπως και σε παλαιότερες εποχές, η εξαγωγή κεφαλαίου ακολουθούσε και την εξαγωγή της εξουσίας, πράγμα που

αποτελούσε πάντα την πιο καίρια επιθυμία της αστικής τάξης να κατέχει χρήματα τα οποία απλά γεννάν χρήματα. Αν κάποια στιγμή, από την ιστορική ανάδυση της μπουρζουαζίας μέχρι και σήμερα, κατέστη εφικτό η πολιτική δράση να παρέμβει στον κοινωνικό βίο, αυτό δεν αποτελεί τίποτα περισσότερο παρά αποτέλεσμα πολιτικής συνειδητοποίησης, δηλαδή κάποιας κοινής προσπάθειας ανθρώπων να θέσουν οι ίδιοι τις βάσεις για δικαιοσύνη και ισοκατανομή, ραγίζοντας δομικά την ιδέα της ορθολογικής κυριαρχίας, της αέναης μεγέθυνσης, της εξάπλωσης για χάρη της εξάπλωσης, που σήμερα, έχοντας ξεφύγει ακόμα και από την λογική της υπερσυσσώρευσης μέσα από την παραγωγή και την εργασία, θεριεύει μέσω της τοξικής χρηματοπιστωτικοποίησης, του οικονομικού τζόγου και της πλήρους αποδυνάμωσης ακόμα και των εθνικών κοινοβουλίων. Η διάχυτη αντίληψη ότι η πολιτική θα μπορέσει να επιστρέψει στους πολίτες, μέσω εκλογών, αντιπροσωπευτικών παρεμβάσεων και αριστερών λόμπι, καλλιέργησε μια ψευδαίσθηση μέσα σε μια άλλη ψευδαίσθηση: ότι απώτερος σκοπός μιας δημοκρατικής διακυβέρνησης είναι η ορθή και ομαλή λειτουργία της κοινοβουλευτικής οδού (πράγμα που ουδέποτε κατέστη εφικτό, δεδομένου ότι η αντιπροσωπευτική διακυβέρνηση ποτέ δεν οδήγησε σε ισοκατανομή της εξουσίας), την οποία ομαλότητα (ωστόσο) θα αντικαθιστούσε ένας αριστερόστροφος κυβερνητικός συνασπισμός, ο οποίος ταυτόχρονα θα ενδυνάμωνε την ισχύ του Ελληνικού κοινοβουλίου, το οποίο είχε εξασθενήσει, όχι μόνο στα πλαίσια της επιβολής αποικιοκρατικών πολιτικών, αλλά και της οριστικής απομάκρυνσης των αποφάσεων από τους εθνικούς θεσμούς. Είναι, φυσικά, και οι αριστερές πολιτικές απόλυτα συνυφασμένες με το αστικό ιδεώδες της αλόγιστης προόδου και μεγέθυνσης, πράγμα που δεν θα μπορούσε ούτε για μια μέρα να περιορίσει την πολιτική εξουσία εντός μιας μικρής γεωγραφικής περιοχής. Διότι αυτό θα σήμαινε ριζική απομάκρυνση από το ιδεώδες αυτό, και κατ' επέκταση πλήρης απάρνηση του ίδιου της του εαυτού...

[1] Βλ. Σπινόζα, Ηθική, Εκδόσεις Εκρεμές 2009 (σ.82)

[2] Βλ. Carl Schmitt, The Concept of the Political. Chicago ;

London: University of Chicago Press, 1996.

Μιχάλης Θεοδοσιάδης

Πηγή: respublica.gr